

A

NR. 8 26. FEBRUAR 2010
AFTENPOSTEN

Unge kinesere kan bli Vestens redning 22

Er Mona Lisa egentlig da Vinci selv? 32

En sprøyte tok fra Simen sexlysten 36

A man with a beard, wearing a dark winter jacket and a hat, stands in a snowy mountain landscape. He is holding a metal container and a shovel. The background shows snow-covered mountains under a clear sky.

Hulemannen

Sverre Nøkling har levd som eremitt i 30 år

6

30 ÅR I HULER

De siste ti årene har en filmregissør fulgt Sverre Nøkling, som har bodd i huler i fjellet halvve livet.

LENE SKOGSTRØM

reportasjefører i A magasinet

VILLMARKEN KALLER. På Hardangervidda pendler Sverre Nøkling (59) mellom seks-syv snøhuler. Det har han gjort i hele sitt voksne liv. A magasinet har møtt ham sammen med regissør Fridtjof Kjæring. Han har stått for en dokumentarfilm om huleboeren, som snart har premiere.

Hvorfor velger noen eneboertilværelsen på vidda? Ikke i én uke, ikke i et halvt år – men i tre tiår? Det fascinerer oss. Den totale friheten. Fraværet av sivilisasjonens goder. En finger til det bekvemme A4-livet. Vi bare må vite hvorfor.

For noen dager siden satte snøhulemannen, med regissørens hjelp, inn en annonse på finn.no om at en av hulene er til leie for kr 1,- pr. uke. «Den kløyvde Steinen er den ultimate bolig for frihet og meditasjon,» står det å lese. Reaksjonene lot ikke vente på seg. Flere bloggere kommenterte huleboerlivet og berømmer Nøkling for å leve økologisk og miljøvennlig.

Han skyter ikke ryper en gang. Sånn sett er hulemannen kul. Et svar på tidens rop om å klare seg med minst mulig og ikke ligge naturen til last.

Nøkling selv vil ikke ha for mye oppstyr om sin livsstil. Men historien omkring ham får oss til å kjenne på vår egen frihetstrang. Hvor dypt stikker den egentlig? Og hvor mye er vi villig til å betale for å bryte mønsteret og leve «fritt»?

lene@afkenposten.no

BLIR GÅTEN LØST?

Hodeskulken til Leonardo da Vinci kan kanskje fortelle oss at det faktisk var seg selv han malte som Mona Lisa.

32

ILL. POUSSAIPPA

FJELLMAT

Frister det med ertesuppe og leftrøkt fjellsmet, bør du legge turen om Lom.

56

FOTO: ESTEN BORGES

16

FOTO: JAKT ESPEDAL

TAR ARV PÅ ALVOR Harald Eia og Ole-Martin ikke skal la biologer og psykologer ta hevn over samfunnsforskere. På TV.

IKKE GÅ, VÆR SÅ SNILL

En fortvilet mann risikerer å miste sin kone. Frode Thuen gir råd.

54

ILL. TORA M. MØRBERG SVÆREL VØ

Alltid

- 4 Utfall
- 20 Jordan nå
- 30 Aktuell viten
- 52 Vidunderlige nye verden
- 54 Leve sammen
- 56 Kokkekok
- 60 Livet i familien
- 62 Sudoku
- 63 Kryssord
- 64 Reaksjoner
- 65 Folkets røst
- 66 Godt å vite

FORSIDEN: Sverre Nøkling foran en av hulene sine. FOTO: JAKT ESPEDAL

Total frihet fascinerer

SINDRE LEGANGER OG MAGNUS ENGH JUEL dro til Kina for å finne ut hvorfor økonomien der går så bra, mens resten av verden halter. De erfarte at høyere kinesisk forbruk kan redde økonomien, men også ødelegge verden.

Den italienske frilansjournalisten **PIERA ANNA FRANI** skriver om kultur og vitenskap. Da hun hørte om vitenskapsmennene som gravde opp levningene etter noen av de største i vår kultur, ba hun om å få følge forskningen.

PER MAGNUS RISEENG og MARIUS N. KRISTOFFERSEN har laget reportasjen om kjemisk kastrering – om hvordan det virker, og om det er løsningen for å hindre at overgrep-dømte begår nye overgrep.

A-magasinet

SEKRETFØRER: Hilde Husaberg
MAGASINETS ANSVARLIG: Kjersti Loken-Fløvren
REPORTASJELEDER: Lone Skogstrøm
BLADELEDER: Stig B. Herøien
DESIGN FØRER: Elinor Solheim
ART DIREKTØR: Thomas Johanson
REDAKSJON: Jørge Eggehus, Kari Kval, Kristin Stafferberg, Kjetil Østhus, Halvor Hegstun, Ole Henning, Lars Hauge, Øyvind Gulliksrød, Jan T. Espedal, Lars Hoffe, Toril Røssaa, Ann Kristin Lønning, Ingrid Øppen, Else Vædal Jensen, Unni Wenche Grønvald, Siri Brønn.
TRYKK: Adaltrykkeriet A/S

FORNÅR:
 E-post: amagasinet@afteiposten.no
 Telefon: 22 86 30 00
 Postadresse: Boks 7, 0151 Oslo
 Bladkontroller: Tidskriftsforlaget, gate 14

PRODUKT/ANNONSEANSVARLIG:
 Mathine Viknes Jensen: 3011 48 1189
 kalfatne.jansen@afteiposten.no

www.amagasinet.no

Pelikanens øye

NIELS FREDRIK DAHL
 Forfatter

Jeg ser på pelikaner, jeg drømmer om pelikaner, jeg snakker om pelikaner, og nå skriver jeg om dem også. Først var det vanskelig å venne seg til at pelikanen virkelig finnes, at den ikke bare er en idé i en serietegners hode: Den sitter og mediterer på bryggepålene akkurat som i Donald, den flyr med de samme tunge vingelagene, den er like stornebet og like tung i sessen som sin egen myte, jeg kunne vært fristet til å kalle den en parodi på seg selv, men jeg gjør det ikke.

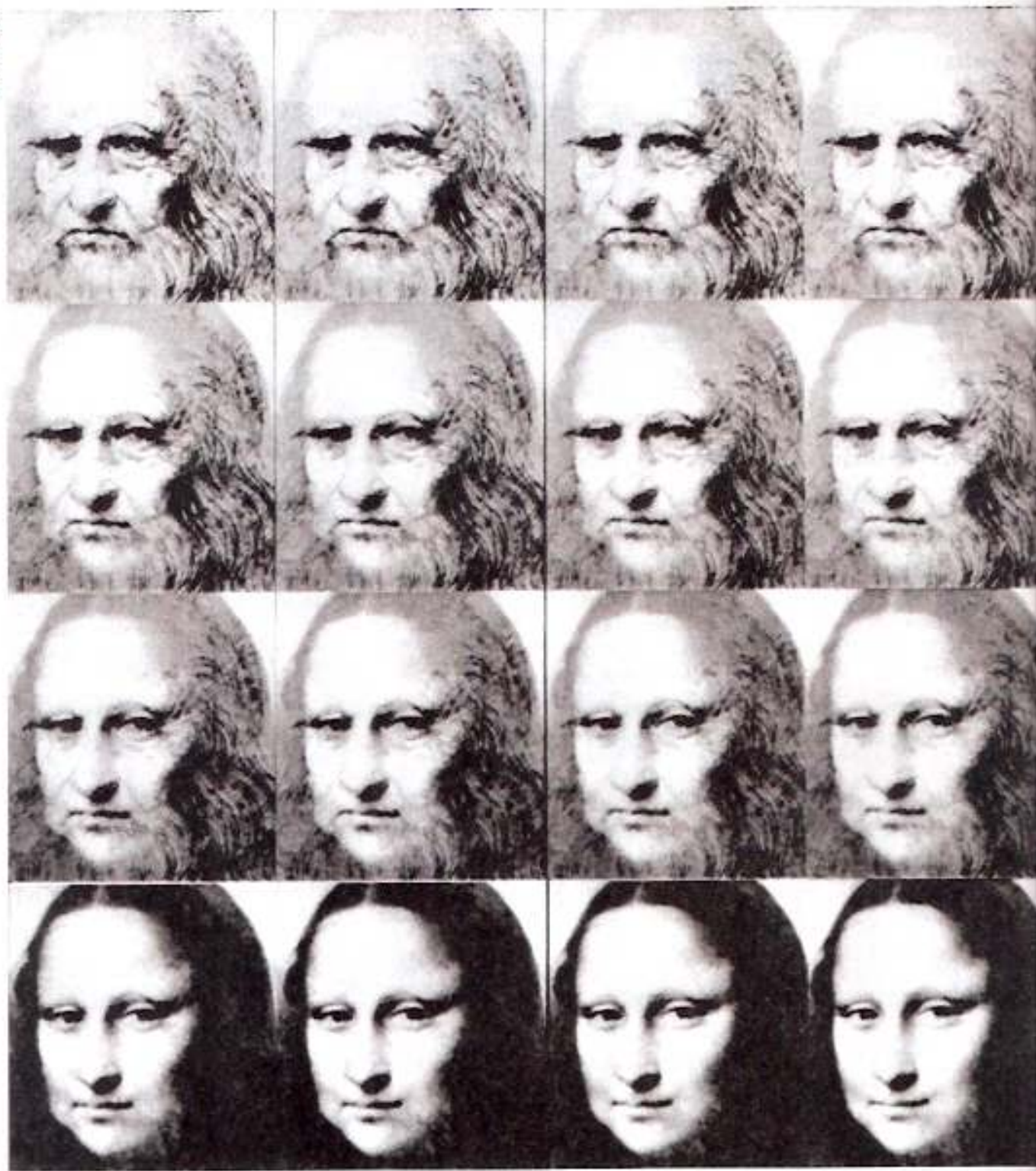
Ikke etter at jeg, for noen dager siden, så nye fotografier av Andromedagalaksen, 2,5 millioner lysår unna – tall av romteleskopet WISE – det er fantastiske, hypnotiserende fotografier med et fargespill av en annen verden (som det jo er), glødende gull og isnende blått, lysende hvirvler av rødt og ild, over svarte hull. Det er nærliggende å tenke på kostelige smykker, halsbånd og lenker når man ser bildene som NASA har offentliggjort. Men Andromeda ligner et øye, et pelikanøye.

Pelikanen er klossete og tung, utafør, en fremmed; men den har et svimlende blick. Den brune pelikanens gule øyne gløder i sort og gull, som

en galakse – millioner av lysår unna eller akkurat her og nå.

For to dager siden så jeg det lengstvarende stjerneskuddet jeg har sett, månen lå flatt som et tynt smil over palmekronene langs bryggene i Key Largo, og de døende støvkornene strøk over hjertet mitt som et kjærtegn fra en ljer, og nå er det pelikanen som glir inn i systranden og lauder på bryggepålene – og den er, som stjerneskuddet, både beroligende og foruroligende på en gang. Pelikanen forteller meg at denne brygga likevel ikke er det punktet alt dreier seg om, den ligner et sendebud fra en annen verden, den må være universets nasjonalfugl, den snubler der den vagger over brygga, halvblind og pæreformet, og når den stupdykker etter mat, er det med et digert magaplask, den hører ikke til, den passer ikke inn, den er en langsom klumpedeise, en pelikan i tranedans, men har likevel overlevd alt, den har sett så godt som lik ut i 40 millioner år, og i det gule øyet finnes det hvirvlende stjernelåker, mørk energi, svarte hull og uendelige gåter, og sitter jeg lenge nok, så reiser den seg opp og folder ut de store vingene og viser meg alle sine jordiske farger: rødbrun, hvit, gul, gråsort, brun og sølvgrå. Før den snubler videre over brygga og faller i vannet med et kjempemessig plask.

Den har sett så godt som lik ut i 40 millioner år

Smiler han til

Mona Lisa kan være Leonardo da Vincis selvportrett. Mesterens hodeskalle kan gi svar.

LØSER GÅTER

Skjelettresten kan si mye om kroppen til folk som døde for flere hundre år siden.

Tekst: FRANINI PIERA ANNA

LEONARDO DA VINCI og hans bilde *Mona Lisa* er igjen blitt et hett tema. Verdens mest berømte kunstner befinner seg alltid i sentrum for forskning og disputer. Hvem skjuler seg bak det underfundige smilet? Noen tror at *Mona Lisa* er Leonardo da Vincis mor, mens andre tror det er et portrett av Lisa Gherardini, silkehandleren Francesco del Giocondos hustru. For noen år siden fremsatte den amerikanske forskeren Lillian Schwartz en teori som har vunnet stor tilslutning. Datateknologi avdekket visse fellestrekk ved Leonardo da Vincis og *Mona Lisas* ansikter, og Schwartz landet på en konklusjon om at *Mona Lisa* delvis kunne være et selvportrett av mesteren.

– Mine funn viste at Leonardo begynte å male *Mona Lisa* med Isabella d'Aragón som modell. På grunn av diverse omstendigheter forlot Leonardo Milano. Han fullførte portrettet ved å beholde Isabellas trekk og tidvis kopiere sine egne. Kori sagt er *Mona Lisa* en kombinasjon av trekk fra både Isabella og Leonardo, sier Schwartz.

Vil åpne graven. Et team med entusiastiske italienske forskere har søkt om tillatelse til å grave opp levningene etter Leonardo da Vinci. Koordinator for forskningsgruppen er antropologen Giorgio Gruppioni.

seg selv?

FOTO: DORGO ORLANDINI

FOTO: ENZO RUSCO

FILOSOF: Forskere tror at noen av disse skjelettrestene stammer fra filosofen Pico della Mirandola.

CARAVAGGIO: Silvano Vinceti med det han tror er hodeskallen til maleren Caravaggio. Bildet er tatt på kirkegården i den italienske byen Porto Ercole.

«Her hviler de sannsynlige levningene etter Leonardo da Vinci»

Tavleinnskrift

professor ved Universitetet i Bologna, som samarbeider tett med Silvano Vinceti, forfatter, filosof og leder av National Committee for the Valuation of Historical, Cultural and Environmental Assets. Siden 2003 har ett av komiteens mål vært å løse gåten rundt enkelte genier fra sen middelalder og renessanse, som for eksempel poeten Dante Alighieri, filosofen Pico della Mirandola eller maleren Caravaggio. Nå er øyeblikket kommet for Leonardo da Vinci. Hans og Mona Lisas ansikter skal sammenlignes for å prøve teorien om at maleriet kan være et selvportrett.

Grupponi og Vincetis team har de siste lire årene arbeidet med å lansere sitt prosjekt, men det er først nå de føler at det kan realiseres. Forskerne venter bare på den endelige tillatelsen fra franske myndigheter og, ikke minst, fra eieren av slottet i Amboise – der maleren hviler – slik at prosessen med å åpne graven kan gå sin gang. Levningene vil deretter bli overført til Ravenna i Italia, der de vil bli undersøkt og analysert. I mellomtiden er graven til Leonardo da Vincis fetter, en skulptør med kjelnavnet Pierino, blitt sporet opp i Bologna. Skjelettet hans vil bli brukt i sammenligningen av DNA.

Graven ble skjendet. Men hvorfor er det så viktig å hevise at Leonardo da Vincis levninger virkelig befinner

seg i Amboise? La oss rekonstruere historien. Maleren døde 2. mai 1519 i Clos Lucé, i nærheten av Amboise i Frankrike. Liket ble plassert i klostret i Saint Florentin. En sammensvergelse femti år senere gjorde klostret til åsted for en blodig religiøs konflikt mellom katolikkene og hugenottene. Graven ble åpnet og skjendet, og Leonardos levninger gikk tapt. Man visste ikke mer før på slutten av 1800-tallet, da en antikvitetshandler gjorde eieren av slottet, kong Filippo Borbone, oppmerksom på funnet av noen knokler. Det ble hevdet at de tilhørte maleren,

Hva døde han av? Levningene ble overført til kapellet i Saint Hubert, der de fremdeles befinner seg. På en tavle på graven er det inngravert: «Her hviler de sannsynlige levningene etter Leonardo da Vinci».

– Det finnes ingen holdepunkter i historiebøkene, men vi vil kunne finne ut om Leonardo døde av en sykdom som for eksempel syfilis eller tuberkulose, for det kan spores i knoklene. Syfilis var ansett som en form for pest på den tiden, sier Vinceti.

Han kaster ikke bort tiden. I påvente av klarsignal fra de franske myndighetene vier han sin forskningstid til Caravaggio. I samarbeid med Grupponi og biologen Luciano Garofano skriver han en bok som vil avdekke mysteriet forbundet med Caravaggio.

Hvordan vil forskerne gå frem når de har fått tilgang til Leonardo da Vincis levninger? Generelt ventes undersøkelsene å følge tre hovedfaser som samsvarer med politiets fremgangsmåte i etterforskningen av drap. Først blir knoklene gjenstand for antropologiske analyser. Deretter bestemmes knokkenes alder ved hjelp av karbon-14-metoden. Til slutt vil DNA-prøver fra malerens knokler og tenner bli sammenlignet med mannlige slektingers DNA. Selv om Leonardo da Vinci hadde 20 brødre, er det besluttet å bruke levningene etter fetteren Pierino som sammenligningsgrunnlag.

– Imidlertid vil det bli vår oppgave å utforske og etablere Leonardos slektstre for å se om det finnes andre forhold vi muligens kan trekke inn i undersøkelsene våre, sier Grupponi.

Forskerne foretrekker å følge alle tilgjengelige kilder.

– Det er blitt sagt at Leonardo, når han var ferdig med et maleri, vasket tommelen med sitt eget spytt for å jevne ut eller gni fargene utover. Derfor ligger en annen mulighet i å sammenligne DNA-prøver fra skjelettrestene med DNA-spor i tommelavtrykkene på maleriene. Det er fem hundre år siden Leonardo da Vinci døde, og vi vet selvfølgelig ikke om denne tilnærmingen vil bære frukter.

MONA LISA: Kanskje bærer hun Leonardo da Vincis ansikt.

MANGE HEMMELIGHETER: På kirkegården i Porto Ercole er del gravd opp skjelettresten etter mange mennesker.

FOTO: ENZO RUSSO

Må ikke være intakt. Rekonstruksjonen av mesterens ansikt vil unekteelig bli en fascinerende prosess.

– Dersom hodeskallen er i perfekt stand, vil rekonstruksjonen følge Manchesterprotokollen. Det vil si at en kunstner som anvender teknikkene innenfor antropologisk rettsmedisin, lager en avstøpning. Deretter kan vi konstruere musklene og huden med utgangspunkt i bindevevets struktur, sier Gruppioni.

Hva hvis kraniet ikke er helt?

– Da må vi erstatte det tapte ved å anvende geometrisk og morfometrisk analyseteknikk. Den gjør oss i stand til å rekonstruere et hvilket som helst fragment ved bruk av en tredimensjonal modell av kraniet. Uavhengig av kraniets tilstand vil vi først utføre en datatomografi og deretter en virtuell rekonstruksjon ved hjelp av datateknologi. Vi anvender algoritmer, siden denne metoden egner seg bedre til studier av kraniets morfologi.

Delte meninger. Det italienske forskningsteamet har skapt interesse verden over med sitt prosjekt. I Ravenna, teamets hjemmebase, har de fått masse forespørsler fra vitenskapsmenn som kan tenke seg å delta. Samtidig er det også duket for kontroverser. Nicholas Turner, tidligere konservator for Getty-museets tegninger, har uttalt følgende:

– Det lyder litt sprøtt, som om Leonardo-basillen har bitt seg helt fast hos disse folkene. Vi vet at Mona Lisa var en bestemt person.

Vittorio Sgarbi, den mest ansette kritikeren av italiensk kunst, mener at å grave opp levninger gjør det mulig å redde materiale og verdifulle objekter.

– Men jeg tror ikke at det har bidratt vesentlig til å forstå spørsmål av grunnleggende natur relatert til psykologi eller skapende evner. Over lang tid har jeg utviklet min personlige tolkning av *Mona Lisa*. Jeg har konkludert med at hun ikke skjuler noe mysterium.

Flere skal undersøkes. Imens er det i Italia blitt mer vanlig å åpne store historiske personers graver, noe som har ført til at forskere ofte er blitt omtalt som gravplyndrere.

– Etter opplysningstiden og alle fremskrittene som siden er gjort innen vitenskapelig forskning, er det utenkelig at slike protester skulle sette en stopper for disse verdifulle teknologiske undersøkelsene, bermerker Vinceti.

Så til tross for kontroversene rundt disse berømte og viktige historiske skikkelseres hvilesteder har ikke Gruppioni og Vincetis team tenkt å gi opp. Levningene etter malerne, poetene og filosofene får derfor ikke hvile i fred i Italia.

De italienske forskerne fungerer som et velsmurt maskineri. Teamet begynte sitt arbeid i 2003, med poeten Matteo Maria Boiardo. I 2007 var teamets oppmerksomhet rettet mot Pico della Mirandola og Angelo Poliziano, den italienske renessansens filosofer. De døde i 1494 med to måneders mellomrom. Det er blitt hevdet at begge døde av syfilis på grunn av sine homoseksuelle aktiviteter. De ble begravet i San Marco kirken i Firenze. Vitenskapelige analyser av levningene ved bruk av ionestråler har fastslått dødsårsaken. De to vennene døde av arsenikkforgifning.

I år skal levningene etter Leonardo da Vinci og Caravaggio analyseres. En aura av mystikk omga maleren Caravaggios turbulente liv. Levningene hans ble nylig funnet i en krypt i Ravenna, og forskerne er i ferd med å trekke sin konklusjon.

Høyst sannsynlig vil analysene vise at Caravaggio døde av blyforgifning. På hans tid var bly en av komponentene i oljen som ble heukt til å male med. Dette kan også ha forårsaket malerne Goyas og Van Goghs død.

Oversatt av Unni Wenche Grønvald

a-magasinet.@aftenposten.no